

Янович Л., Пампура М., Васільєва Л.

ГЕРМАФРОДИТИЗМ СЕРЕД ПЕРЛІВНИЦЕВИХ (*MOLLUSCA, BIVALVIA, UNIONIDAE*)

ЦЕНТРАЛЬНОГО ПОЛІССЯ

Житомирський державний університет імені Івана Франка

вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, 10008, Україна

E-mail: yanovichzt@ukr.net; vasiljeva-zhdu@ukr.net

Одну з найчисельніших груп двостулкових молюсків, добре пристосовану до життя у прісній воді, становить родина Unionidae (Rafinesque, 1820). До сьогодні залишається нез'ясованим, роздільностатеві перлівниці, чи ж вони є гермафродитами. Деякі дослідники вважають, що гермафродитизм реофільних перлівницевих, які вимушено перебувають у водоймах сповільненого водообміну, є пристосуванням, котре дозволяє їм підтримувати чисельність популяції на сталому рівні, сприяючи тим самим збереженню видів. На думку інших вчених, уніоніди – протерандричні гермафродити, а спорадичні випадки одночасного гермафродитизму – це випадки порушення зміни статі (Стадниченко, 1984). При гермафродитизмі чоловічі та жіночі гамети можуть розвиватись одночасно в одних і тих самих ацинусах, чи різні гамети розвиваються в різних ацинусах. У випадку, коли спостерігається зміна статі, гермафродитні особини розглядаються як перехідний стан при інверсії статі. Перевірити, чи відбувається в уніонід зміна статі вкрай складно, оскільки зовнішнього статевого диморфізму тварини не мають, тому визнати стать не травмуючи тварину неможливо. Для встановлення зміни статі потрібні повторні дослідження за одними і тими ж самими тваринами через кілька років, що знову ж таки мало ймовірно. Гермафродитизм у уніонід (зокрема у анодонт) відмічав у своїх роботах Блумер. Автор розглядав не лише гонади, а й будову зябер. Він показав відмінності будови зовнішніх півзябер самців і самок, пристосованих у останніх до виношування яєць. Зябра у гермафродитних особин займають проміжне положення. Цей же автор відмічав відсутність гермафродитів серед псевданодонт (Bloomer, 1939). Для північно-американських анодонт вказують лише 4 види, котрі мають в гонаді ацинуси з різними статевими продуктами. У решти видів спостерігаються спорадичний гермафродитизм, коли лише в невеликій частині гонади знаходяться гамети протилежної статі (Kat, 1983). У вітчизняній літературі Н.С. Строгановою було відмічено гермафродитну особину Unio з жіночими ацинусами в стадії дегенерації та з чоловічими на різних стадіях розвитку (Строганова, 1963). Нами обстежено 200 мікропрепаратів, виготовлених із статевої залози 6 видів уніонід (Unio crassus = Batavusiana nana carnea (Kuster, 1878); Unio tumidus falcatus Drouet, 1881; U. pictorum ponderosum Spitz in Rossmassler, 1844; Pseudanodonta complanata complanata (Ziegler in Rossmassler, 1835); Anodonta cygnea (Linne, 1758); Colletopterum piscinale falcatum (Drouet, 1881), зібраних у водоймах Центрального Полісся в період 1996-2006 рр. Випадки спорадичного гермафродитизму зареєстровано для всіх видів. Серед U. crassus відмічено 2 (1%), U. tumidus – 3 (1,5), U. pictorum – 2 (1), A. cygnea – 13 (6,5), A. anatina – 5 (2,5), P. complanata – 4 (2) гермафродитних особин від загального числа обстежених особин вказаних видів. Вперше ми відмічаємо гермафродитизм у молюсків родів Batavusiana та Pseudanodonta. Отримані результати безсумнівно свідчать про необхідність подальших досліджень питань статевої структури популяцій перлівницевих та з'ясування природи гермафродитних особин.